לא תלקט לעני. סמכינהו רחמנא לא תלקט לעני ולגר ודרשינן סמוכין לא תלקט אתה לגורך העני: **להזהיר עני על שלו.** עני הראוי ליטול פאה ויש לו שדה הזהירו הכתוב להניח בה פאה: **לעבד.** כנעני: **עשה עמי.** מלאכה ואיני זוך אלא חזור על הפתחים: **גדלא ספקא.** לזון במעשה ידיה ולריך להוסיף משלו: ופרכינן **עבד נמי לא ספק** ומשני **עבדא דנהום כרסיה לא שויא.** עבד שאינו שוה לחם אכלו: **למריה למאי מסכעי.** הלכך אינו מוסיף משלו אלא יחזור על הפתחים כי מי יכופנו לזונו ולהפסיד שלו. אבל אשה כך התנה עמה בכתובתה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי[1]: **שגלה לערי מקלט.** שהרג בשוגג וגלה: **להעדפה.** שמעשה ידיו עודפים על מזונותיו: **לא ליפקל מיניה.** ויהא ביד העבד שמא יש יום שלא ימצא להשתכר: **וחי.** ונס אל אחת הערים האל וחי: **כגודה בפ מלך.** כל ישראל בני מלכים[1]: **פנימה.** לנועה ואין דרכה לצאת ולסבב בעיר שאינה משם ואין מכירין אותה להביא לה מלאכה בביתה אלא אם כן מסבבת בעיר למצוא מלאכה להשתכר: **והסברא.** דבדאמר ליה עשה עמי קא מיירי: **ועוד מאי שנא שני בצורת.** אפילו בשני שובע כיון דל"ל עשה עמי הרי הן לו שני בצורת: **לא ספק.** אינו מספיק: **מאן דמרחם אבני חרי לעבדא נמי מרחם.** דשייך במצות כאשה: לוה

דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דמיגו [6]דאי בעי מפקר להו לנכסיה זכי והוי עני וחזי ליה ומיגו דזכי ליה לנפשיה זכי לחבריה אבל הכא לא ועד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דכתיב [1]לא תלקט לעני לא תלקט לו לעני אבל הכא לא ור"א האי לא תלקט מאי עביד ליה מיבעי ליה [3]להזהיר לעני על שלו: שאם ירצה שלא לזון כו': שמעת מינה [3]א[1]יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דא"ל צא מעשה ידיך למזונותיך דכוותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אשה אמאי לא אשה בדלא ספקה עבד נמי בדלא ספיק [7]עבדא דנהום כרסיה לא שויא למריה ולמרתיה למאי מיתבעי תא שמע [2]עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו להעדפה העדפה פשיטא מהו דתימא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה קמ"ל ומ"ש לערי מקלט סד"א

[2]וחי [5]עביד ליה חיותא טפי קמ"ל והא מדקתני סיפא [3]אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה מכלל דלא אמר לה דאי אמר לה בעלה אמאי חייב ומדסיפא דלא אמר לה רישא נמי דלא אמר ליה לעולם דאמר ליה [4]ואשה בדלא ספקה והא מדקתני סיפא ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מכלל דרישא דלא אמר לה ה"ק [5]ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מספקת מאי למימרא מהו דתימא [3]כל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל לימא כתנאי רבן שמעון בן גמליאל אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות ביד רבו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול ותיסברא האי או פרנסני או הוציאני לחירות או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי מיבעי ליה ועוד מאי שנא בשני בצורת אלא הכא במאי עסקינן [1]דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך ובשני בצורת לא ספק רשב"ג סבר [1]או פרנסני או הוציאני לחירות [6] כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי ורבנן סברי מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי רחומי מרחם ת"ש דאמר רב [1]המקדיש ידי עבדו אותו העבד לוה ואוכל ועושה ופורע ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן במעלה לו מזונות א"ה למאי לוה

דתנינן לקמן (דף יד.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו וכן בפקדון חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אלמא בחוב הוי הולך כזכי וגבי מתנה פסקינן בהדיא בסוף פירקין כר"ש הנשיא דהולך לאו כזכי וכן ברישא השולח (לקמן לב:) אמר שליח מתנה כשליח הגט [6] והולך לאו כזכי וכיון דהולך לאו כזכי תן נמי לאו כזכי דאי הוי כזכי במתנה כמו גבי מלוה ופקדון אמאי תנן תן דכיון דבכר אשמועינן דאפילו הולך כזכי כ"ש תן כזכי דאפי' במתנה הוי כזכי ור"י הביא ראיה מתוספתא [פ"א ה"ו] דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הולך כו' אינו חוזר וחייב באחריותן תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך כו' רצה לחזור יחזור זכה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן כזכי: **דלמא לא היא.** דיחויא בעלמא היא דרב פפא אית ליה בהדיא תופס נב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה (כתובות דף פד:): **אלא דכתיב לא תלקט לעני.** וא"ת למ"ד בפ"ק דתמורה (דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני א"כ קנה הענ[2] וי"ל דהכא בתר לא תלקט כתיב לעני ולגר תעזוב אותם משמע דלא קני [3] וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלא קנה חבירו וי"ל דהכא סברא הוא שלא זכתה תורה לעני אלא מה שכל אחד מלקט לצורך עצמו ולרב חסדא דמפרש הכא דטעמייהו דרבנן משום דתופס נב"ח לא קני איכא למימר דמהכא יליף: **עבד** נמי בדלא ספיק. וא"ת אטו משום דלא ספיק יהא רבו חייב לזונו ולא יוכל לומר לו לא מעשה ידיך במזונותיך ועוד קשה הלשון דקאמר עבדא דנהום כריסיה לא שוי הוה ליה למימר בהדיא דלא מחייב לזונו כיון דאמר ליה לא מעשה ידיך

במזונותיך ואור"י דס"ד דרגילות הוא שעבד עצמו הולך ועובד את רבו אפילו כשאמר ליה לא מעשה ידיך במזונותיך משום הכי בעי למימר [6](אע"ג) דלא [7] ספיק שיתחייב במזונות כיון שמ"מ עובדו [8] משום הכי מהדר ליה בלשון זה עבדא דנהום כריסיה לא שוי כו' [1] ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דאפי' מיירי דא"ל לא מעשה ידיך במזונותיך מ"מ כיון שעובדו היה לו להתחייב במזונותיו אי לאו משום דיכול ועוד דסלקא דעתיה דמיירי בלא אמר ליה דומיא דאשה דבדלא ספיק לא שייך: **מאי שנא לערי מקלט.** פי' אי אמרת בשלמא יכול אשמועינן ערי מקלט דאע"ג דאמר רחמנא וחי עביד ליה חיותא טפי אפי' הכי יכול הרב לומר כו' אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום וחי תיהוי העדפה דידיה [7]: **מספקת מאי למימרא כו'.** אי אמרת בשלמא כולה בדספקא תנא סיפא דאמר לה [8] לגלוי אריסא דאייתי בלא אמר לה [9] אבל השתא דמוקמת ריסא בדלא ספקא ולא תנא הך סיפא אלא לאשמועינן דבמספקת יכול לומר לה לא מעשה ידיך במזונותיך מאי למימרא דזה אינו שום חידוש: **ומר סבר אינו יכול.** והא דקתני לו הוליאני לחירות לאו דוקא אלא כלומר שיהיה מעשה ידי לעצמי כמו לבן חורין: **כי** היכי דחזו אינשי ומרחמי. הקשה ה"ר יצחק בן הר"מ דבפרק השולח (לקמן דף לז:) גבי עבד שנשבה ופדאו ישראל אחר שמעינן להו איפכא דקא אמרי רבנן לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פריקה לרבו ראשון לא דלמא מימנעי ולא פרקי ורשב"ג סבר כשם שמלוה לפדות את העבדים ואומר ר"י[7] דרבן שמעון ב"ג סבר דלענין פדיון פריקי ליה טפי שלא יטמע בין העובדי כוכבים ורבנן סברי דלענין מזונות מרחמי עליה טפי שלא ימות ברעב וגם כל מ' יתן לו מעט לחם אבל בפדיון צריך הרבה ביחד: **אמר** רב המקדיש ידי עבדו. גרסינן ולא גרסינן המקדיש עבדו דהתם יצא לחירות כדאמר רב בהשולח (לקמן דף לח:) דליהוי עם קדוש קאמר[1א] וא"ת וכי היכי דמקדיש ידי עבדו אמרינן דהן קדושים למלאכתן הכי נמי כשהקדיש כל עבדו הוה לן למימר שהקדישו למלאכתו פיו לדבורו ידיו למעשהו רגליו להילוכו דבענין זה חשיב הקדש כדאמרינן בסוף פ"ק דנדרים (דף יג:) ואומר רבי' יצחק דסברא הוא דלא נתכוין להקדישו למלאכתו לפי שיש חילוק במלאכתו שאין פיו ידיו ורגליו שוין במלאכתן הלכך אית לן למימר דלשחררו נתכוין דהוי הכל בענין אחד[1ב] אי נמי י"ל התם כשמקדיש עבדו סתם משמע יותר למיהוי עם קדוש דהא למלאכתו לא קאמר אבל מקדיש ידי עבדו הקדיש מלאכת ידיו דלא שייך למימר בענין אחר:

ולימא

מסורת הש"ס

א) [ברכות מז: וש"נ], ב) חולין קלח:, ג) ב"ק פז: כתובות מג. נח:, ד) [ב"ק לז. ע"ש ב"מ סד: ע"ש], ה) בכת"י נוסף. אמר רחמנא, ו) [כתובות נב:], ז) [שבת קכח.], ח) גי' מ"ד היכא,

תורה אור השלם

1. וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פֵּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב
2. לָכֵן שִׁפְחָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דָעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וְנָס אֶל אַחַת מִן הֶעָרִים הָאֵל וָחָי: דברים ד מב
3. כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: תהלים מה יד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל האומר (בעמוד הקודם). כשלא הגט נ"מ להולך לאו מכי:

מוסף תוספות

א. וא"ת הגי"ת גבי מתנה נמי אמרי' בפ' הניזקין אי לאו דעבד לי' נייח נפשיה לא הוה יהיב ליה. י"ל דלא דמי, דרגילות הוא כמה פעמים שאדם נותן מתנה לחברו קרובו או אוהבו אע"ג דלא עבד לי' נייח נפשא מעולם, אבל אין דרך אדם לשחרר עבדו אי לאו דעבד לי' נייח נפש' טובא. תוס' כלפ"ש לקמן יג. ד"ה והוא שלגורן.
ב. אע"ג דאמר רחמנא 'לא תלקט'. תוס' הלפ"ש.
ג. דמשמע אפי' לקנות לעני תעזוב אותם לשאר עניים. תוס' הלפ"ש.
ד. גי' תוס' הרא"ש: למימר דאי לא. ה. או תפשוט דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך. תוס' הלפ"ש. ו. כלומר, אין רצון האדון להשתעבד בו כלל. תוס' הלפ"ש.
ז. ומשני, לדידי נמי משום דכתיב 'וחי' נקט לי', סד"א ליעביד לי' חיותא טפי, וכיון דאי לית לי' לא יהיב לי' כי אית לי' לא לישקול מיניה, קמ"ל. רשב"ם. ועי' מהר"ם שיף בד"ה גמ' העדפה ומהרש"ל על תוס'. ח. אע"פ שאין בו שום חידוש. תוס' הלפ"ש. ט. ולדידק מינה דעבד איירי בדלא אמר ליה, ניחא. תוס' הלפ"ש.
י. דבסברא פליגי. תוס' הלפ"ש לקמן לז: ד"ה כשם. יא. אבל המקדיש ידי עבדו ידיו קדושות למלאכתן קאמר. תוס' הלפ"ש. יב. חד לישנא אכוליה עבד. תוס' הלפ"ש.

פסקי רי"ד

שאם ירצה שלא לזון וכו' ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך פי' אלא חזור על הפתחים ואסיקנא בההיא פלוגתא דרב ור' יוחנן דרב סבר אינו יכול ור' יוחנן סבר יכול וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ב וסעיף כא:
עב ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב סמג עשין פח: **עג** ו ז מיי' שם טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ בהגה"ה:
עד ח מיי' פ"ו מהל' עדכין הל' יט:

גליון הש"ם

גמ' כי היכי דחזו לי' אינשי ומרחמין. ע' כ"ק ד' פח ע"א תד"ה דכמיה:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **אם רצה.** הבעל, **להחזור בשניהם.** קודם שנתנו השלים, יחזור. דקסבר ר' מאיר הספק וחוב הן לאותן שנשלחו להן ואין חבין לאדם אלא בפניו, כלומר אין אדם נעשה שליח להיות נספק על ידו, אלא אם כן עשאו הוא שליח לחייבו כבפניו, וכבנן פליגי עליה דר"מ במתני' ומתני' שבשחרור אינו יכול לחזור משנמסר ליד זה, ואע"פ שלא עשאו העבד שליח, משום דקסברי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות וזכין לו לאדם שלא בפניו, לתנן סהדי דיתמא ליה דיהוי האי שלומו לסי (לעיל מ:). **ואין חבין לו אלא בפניו.** אין אדם יכול ליעשות שלומו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הספק (קדושין כג.) דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להרויחו אין סהדי דיתמא ליה לפיקר זכין ואין חבין (חולין פג.) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות י: וכעי"ז ב"מ י.) דבר שהוא חוב לו, שאינו חפץ בו (סוטה כה.). **התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.** אדם הבא מגליו ותופס ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר ומעלה תופס זה חב בתפיסתו זולת את המעשים האחרים. חב לאחרים, מפסיד את האחרים, כמו אין חבין לאדם (ב"מ י. וכעי"ז כתובות פד:). **לא קנה.** דאמר בכתובות (שם) דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאו, מאחר שלא עשאו אותו המעשה שליח לתפוס (ב"מ י. וכעי"ז כתובות שם). **מי שליקט את הפאה.** אדם בעצמו שאינו בעל שדה, דאי בבעל שדה לא אמר ר"מ זכה, דליכא למימר מיגו דזכי לנפשיה, דאפילו הוא עני מחאר הוא שלא לנקט פאה משדה שלו, דאמר בשחיטת חולין (קלא:) לא תלקט לעני, להזהיר עני על שלו (ב"מ ט:). ע"כ מענמוד קודם **להזהיר לעני על שלו. לא תלקט לעני ולגר** וגו', ומשמע לא תלקט אני מזהיר לעני (חולין קלא:).

ולימא ליה הקדש עד האידנא כו'. לענין עשה עמי ואיני זנך ניחא דלא אמר ליה הקדש הכי אע"ג דרבו מני אמר ליה משום דפשיטא דהקדש ניחא ליה שלא ימות עבדו ברעב: **פחות משוה פרוטה.** פי' בקונטרס דאין הקדש חל על פחות משוה פרוטה והקשה רבינו יצחק דתנן בהזהב (ב"מ דף נה.) חמש פרוטות הן ליתני שש פרוטות הן דאין הקדש חל על פחות משוה פרוטה ואומר ר"י דהכא היינו טעמא שאין בדעתו של מקדיש שיחול על פחות משוה פרוטה[א]: **שבתו ורפואתו לרבו.** שבתו היינו שבת קטנה וגדולה דהיינו מזק וה"ה לער ובושת לרבו לרבנן דר' יהודה דאמרי בהחובל (ב"ק דף פז.) דיש לעבד בושת ולא נקט להו משום דאין חידוש שהן לרבו אבל בשבתו קמ"ל דאע"ג דשקיל הרב שבת דידיה לא מיחייב במזונותיו דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך והא דפריך בסמוך שבתו פשיטא[ב] ה"פ פשיטא דשבתו לרבו אף ע"פ שלא יזונו כיון דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי כו'[ג] ולא הוה לי' לר' יוחנן למינקט קוטע יד עבדו של חבירו אלא הוה ליה למימר בהדיא יכול הרב לומר לעבד כו'[ד] אם לא בא להשמיענו דבר אחר ומשני דנקט קוטע יד עבדו לאשמעינן חידוש שני דרפואתו לרבו דהיינו לער דסמא חריפא כדמסיק דה"א שיהא לעלמו כמו רפואתו שהיא לעלמו גם כשיסבול לער כדי להרויח שכר רפואתו יהא לעלמו אבל לער קטיעת היד פשיטא דלרבו ולהכי לא תני וכן לבושת. ר"י: **שמע** מינה יכול ש"מ. וא"ת ר' יוחנן היכי מוקי פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן דלעיל דלא מצי למימר דפליגי דמר סבר יכול ומ"ס אינו יכול[ה] כדפריך לעיל ואי כדאסיקנן לעיל דאמר לא מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא ספיק כו' א"כ לכ"ע אינו יכול[ו] וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול בשאר שנים ימלא מרחמים יותר כשיחזור על הפתחים מבשני בצורת:

רפואתו דידיה הוא. והא דתנן בפרק החובל (ב"ק פז.) (א) בעבד כנעני שלו פטור מכולן שמא יש לחלק דאע"ג דכשחבל בו אחר נותן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו לא מיחייב[ז] אי נמי דאי עביד ליה סמא חריפא דפטור מן המותר[ח] כדאמרת הכא[ט]:

שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה. ואם תאמר טעמי הוא ליה למנקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל וי"ל דלדבריהם קאמר להו דסברי אדרבה הרי מתירו בבת חורין[י]: **השבתוני** על המזונות. דבנן שהשיבו לו ומה אם ירצה שלא לזונו רשאי[יא] היו סבורין הא דקאמר ר"מ שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה הוי חוב לו לפי שנותן לו הרב מזונות בריוח בשביל שיש תרומה הרבה לכהנים[יב] אי משום שיש מצוה באכילת תרומה ומשום הכי מהדרי ליה ומה אם ירצה שלא לזונו וקאמר להו ר"מ השבתוני על המזונות[יג] מה תשיבוני על התרומה[יד] שאפילו לא ירצה הרב לזונו יש חובה דמכל מקום מוצא העבד לקנות תרומה בזול יותר מן החולין וגם חולקין לו על הגורן לר"י דאמר (כתובות דף כח:) חולקין תרומה לעבד אע"פ שאין רבו עמו: **וכי תימא אי בעי זריק ליה גיטא.** וא"ת מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו מתרומה וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חובה מה שמקבלו זה כיון דאפילו אם לא יקבלנו יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין אחר אי נמי ה"פ אי בעי זריק ליה האדון גיטא ספק קרוב לו וספק קרוב לעבד ואיסר בתרומה ובשפחה ובבת חורין וטוב לו להיות משוחרר וכן אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה מתרומה ועדיין הוא עבד: **שביק** ליה ועריק ואזיל לעלמא. משמע דאי עריק אוכל בתרומה[יג] וא"ת[טו] ליחוש[יד] שמא[טו] מכרו לישראל[טז] ומיתסר בתרומה וי"ל דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח[יז]:

ומה

לוה ואוכל להעדפה ולימא ליה הקדש עד השתא סגי לך בלא העדפה והשתא נמי תיסגי לך בלא העדפה הקדש גופיה ניחא לי' כי היכי דלשבח עבדיה עושה ופורע קמא קמא קדיש ליה[א] בפחות פחות משוה פרוטה הכי נמי מסתברא דאמר רב המקדיש ידי עבדו אותו העבד עושה ואוכל דאי לא עבדא מאן פלח ליה אי אמרת בשלמא הך במעלה ואינו יכול והא בשאינו מעלה שפיר אלא אי אמרת הך בשאינו מעלה ויכול דאי לא עבדא מאן פלח ליה מאן דבעי ניפלחיה אלא לאו ש"מ אינו יכול שמע מינה ת"ש דאמר ר' יוחנן[ב] הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקי' במעלה לו מזונות אי הכי אמאי ניזון מן הצדקה להעדפה אי הכי ניזון מתפרנס מיבעי ליה אלא לאו ש"מ יכול ש"מ אמר מר נותן שבתו ורפואתו לרבו שבתו פשיטא רפואתו איצטריכא ליה רפואתו דידיה היא דבעי איתסויי ביה[ג] לא צריכא דאמדוה לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואתסי בתלתא יומי מהו דתימא צערא דידיה הוא קמ"ל תניא[ד] א"ר אלעזר אמרנו לו למאיר והלא[ה] זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו לחירות אמר לנו חוב הוא לו שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלא לפרנסו רשאי אמר לנו ומה[ו] אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אבל אשה חוב הוא לה שכן פסלה מן התרומה ומפסידה מן המזונות מאי קאמרו ליה ומאי קא מהדר להו ה"ק להו השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה וכי תימרו אי בעי זריק ליה גיטא ופסיל ליה שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא ומה

[ג] **לוה ואוכל עושה ופורע.** לא יעשה תחלה דפרוטה קמייתא קדשה לה ושוב אסור לו אלא לוה תחילה ואוכל ועושה פחות פחות משוה פרוטה ופורע כדמפרש לקמיה. וקס"ד בשאין מעלה לו מזונות וקאמר דיכול להקדיש אלמא יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך: **להעדפה.** מזונות מרווחין יותר מה שאין דרך בעליו להאכילו: **דלשבח עבדיה.** בגוף בריה: **בפחות פחות משוה פרוטה.** עד שלא תצטרף הפרוטה ישרעינה דלא חייל הקדש אפחות משוה פרוטה: **ה"נ מסתברא.** דבמעלה לו מזונות קאמר: **דאי לא עבדא מאן פלח ליה.** שמאחר שאין עושין לו מאכל מה יאכל העבד הזה מי יעבדנו ומי יזמן לו מזונות: **אי אמרת בשלמא.** הך דלעיל דקאמר רב דחל הקדש: **במעלה לו מזונות.** קאמר ואין יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך: **והא.** דקאמר לא חייל הקדש בשאינו מעלה שפיר: **אלא אי אמרת.** קמייתא בשאינו מעלה ואפילו הכי חייל הקדש דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך: **דאי לא עבדא מאן פלח ליה.** בתמיה מאן דבעי ניפלחיה: **ה"ש.** דאיכא אמורא אחרינא דפליג עליה דרב: **נותן שבתו ורפואתו לרבו.** שבתו שכר בטלתו בחליו ואע"פ שנותן לו דמי ידו רואין אותו כאילו הוא שומר קיטומין דעדיין הוא רואי לכך כשיעמוד מחליו: **ורפואתו.** לקמיה פריך הא בעי למיתבא לרופא. הוא הדין לנזקו ולצערו אלא נזקו לא איצטריך דהיינו דמי ידו ופשיטא דלרביה הוא דאפחתיה מכספיה ולצערו נמי בכלל רפואתו דהכא הוא כדמפרש לקמיה דהאי רפואתו לצערא דסמא חריפא הוא וה"ה נמי לצער המכה. ומדקאמר שבתו לרבו והוא ניזון מן הצדקה ש"מ יכול הרב כו': **להעדפה.** שהוא צריך מפני חליו להוסיף על מזונותיו: **ניזון.** משמע מזונות כדי חייו: **פרנסה.** היינו כל שאר צרכיו בלשון לעז קונרייר"ר: **פשיטא.** דלרבו הוא אלא למאן ליהוי הרי מעשה ידיו לרבו ואי לאשמועינן אע"פ שאינו זנו ולמימרא דיכול הרב כו' נימא אותו העבד ניזון מן הצדקה ותו לא: **דאמדוה לחמשא יומי.** ליתן לרופא שכר חמשת הימים: **לצערא דידיה.** וסד"א לצערא לא זכי ליה רחמנא: **קמ"ל.** דבכל שבת הבא לידו זוכה בו רבו כשורו וחמורו: **אמרנו לו למאיר** גרסינן. מפני שחבירו הוא אינו קורהו רבי: **ומה והלא אם ירצה שלא לזונו רשאי.** נמצא שאינו מפסידו בשחרורו כלום: **אבל אשה חוב הוא לה.** רבנן קאמרי לה כלומר בההיא ולאי מודינא: **מאי קאמרי ליה ומאי קמהדר להו.** כלומר תשובה שהשיבם ומה עבד כהן שברח מה תשובה היא למה שאמרו לו על המזונות: **השבתוני על המזונות.** שאינו זנו משלו: **מה תשיבוני על התרומה.** שהרי כל זמן שלא שחררו הוא הולך ואוכל תרומה בכל מקום בשביל רבו: **וכי תימא.** ולאי קבלת שליח זו אינה חוב דאי בעי מריה זריק ליה גיטא ברשות הרבים בתוך ד' אמות: **ופסיל ליה.** שהרי משוחרר הוא זו אינה רואה דאיהו שביק ליה מיד ולא ימליא עצמו למקום שיוכל לפוסלו בזריקת גט: **ואזיל לעלמא.** ואכיל תרומה:

וזה

א) [תוספתא פ"ח], **ב)** [ב"מ יט.], **ג)** שייך לע"ל, **ד)** ל"ל כדאמרינן. רש"ש, **ה)** [וע' תוס' ב"ק פז. ד"ה. בעבד],

גליון הש"ס

תוד"ה שביק ליה וכו' ליחוש שמא מברו. ע' בהר"ן קידושין פ"ב דף רכה ע"ח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רפואתו כו' החובל בעבד כו':

לעזי רש"י

קונרייר [קונריי"ר]. ציוד, צרכים.

מוסף רש"י

זכות הוא לעבד. טובה הוא אצלו שמתיבו בקהל וכיון דזכות הוא איכא לתרוצי דמשעה שנכתב וזרק בשחרור דלבי מטא גט שחרור לידיה נעשה בן חורין למפרע משעת חתימה. (ב"מ יט.). **חוב הוא לעבד.** מוכתו הוא שיצא מתחת רבו לגמור הפסד הוא לו שאם עבד של כהן הוא פוסלו מן התרומה ואם של ישראל אוכלו בשפחה כנעניה דחילא ליה ושכיחא ליה ופלגא ליה. (שם).

מוסף תוספות

א. כדי שיוכל העבד להתפרנס ברווח. תוס' הלא"ש. ב. מאי פשיטותא, אדרבה איצטריך לאשמועינן דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך. רשב"א. ג. ואי לאשמועינן היא גופה דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך. רשב"א. ד. ומינה שמעינן דשבתו נמי לרבו. רשב"א. ה. דהאי או פרנסני או הוציאני לחירות או תן לי מעשה ידי מיבעי לי', ועוד מ"ש שני בצורת דנקט. רשב"א. ו. א"כ ר' יוחנן איפליג ארשב"ג ורבנן. רשב"א. ז. שכבר זכה בכל. תוס' ב"ק פז. ד"ה בעבד. ח. אודו לי מיהת בעבד כהן שמפסידו בתרומה. תוס' הלא"ש. ט. לא הבינו דברי ר"מ, אלא. תוס' הלא"ש. י. בביתם. תוס' הלא"ש. יא. לפי מה שהבנתם דברי. תוס' הלא"ש. יב. שנאסר בה, ובזה יש לו הפסד. תוס' הלא"ש. יג. בחזקת שהוא עבד כהן, ורבנן נמי לא פליגי בהכי. תוס' הלא"ש. יד. לרבנן. תוס' הלא"ש. טו. שחררו רבו וליתסר בתרומה, ולר"מ נמי ליחדש שמא. תוס' הלא"ש. טז. או שמא יפקירנו. תוס' הלא"ש. יז. וגם אין האדון משחררו או מפקירו שאינו רוצה להביאו לידי מכשול שמא יאכל בתרומה או יבא על השפחה. תוס' הלא"ש.

מסורת הש"ס

עה א מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה יט:

עו ב מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' י סמג עשין ע טוש"ע י"ד סימן רסז סעי' כא וטוש"ע ח"מ סי' תכד סעי' ג:

עז ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ח טוי"ד סימן שלח:

פסקי רי"ד

אמר ליה מפני שהוא קניינו: תניא א"ר אלעזר אמרנו למאיר והלא זכות הוא לעבד לצאת מתחת ידי רבו לחירות ואמר לנו חוב הוא לו שאם יהיה עבד כהן פוסלו מן התרומה אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלא לפרנסו לרבנן דר' יהודה דאמרי בהחובל (ב"ק דף פז.) דיש לעבד בושת ולא נקט להו משום דאין חידוש שהן לרבו אבל בשבתו קמ"ל דאע"ג דשקיל הרב שבת דידיה לא מיחייב במזונותיו דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך והא דפריך בסמוך שבתו פשיטא ה"פ פשיטא דשבתו לרבו אף ע"פ שלא יזונו כיון דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי כו' ולא הוה לי' לר' יוחנן למינקט קוטע יד עבדו של חבירו אלא הוה ליה למימר בהדיא יכול הרב לומר לעבד כו' אם לא בא להשמיענו דבר אחר ומשני דנקט קוטע יד עבדו לאשמעינן חידוש שני דרפואתו לרבו דהיינו לער דסמא חריפא כדמסיק דה"א שיהא לעלמו כמו רפואתו שהיא לעלמו גם כשיסבול לער כדי להרויח שכר רפואתו יהא לעלמו אבל לער קטיעת היד פשיטא דלרבו ולהכי לא תני וכן לבושת. ר"י: **שמע** מינה יכול ש"מ. וא"ת ר' יוחנן היכי מוקי פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן דלעיל דלא מצי למימר דפליגי דמר סבר יכול ומ"ס אינו יכול כדפריך לעיל ואי כדאסיקנן לעיל דאמר לא מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא ספיק כו' א"כ לכ"ע אינו יכול וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול בשאר שנים ימלא מרחמים יותר כשיחזור על הפתחים מבשני בצורת:

רפואתו דידיה הוא. והא דתנן בפרק החובל (ב"ק פז.) בעבד כנעני שלו פטור מכולן שמא יש לחלק דאע"ג דכשחבל בו אחר נותן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו לא מיחייב אי נמי דאי עביד ליה סמא חריפא דפטור מן המותר כדאמרת הכא:

שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה. ואם תאמר טעמי הוא ליה למנקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל וי"ל דלדבריהם קאמר להו דסברי אדרבה הרי מתירו בבת חורין: **השבתוני** על המזונות. דבנן שהשיבו לו ומה אם ירצה שלא לזונו רשאי היו סבורין הא דקאמר ר"מ שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה הוי חוב לו לפי שנותן לו הרב מזונות בריוח בשביל שיש תרומה הרבה לכהנים אי משום שיש מצוה באכילת תרומה ומשום הכי מהדרי ליה ומה אם ירצה שלא לזונו וקאמר להו ר"מ השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה שאפילו לא ירצה הרב לזונו יש חובה דמכל מקום מוצא העבד לקנות תרומה בזול יותר מן החולין וגם חולקין לו על הגורן לר"י דאמר (כתובות דף כח:) חולקין תרומה לעבד אע"פ שאין רבו עמו: **וכי תימא אי בעי זריק ליה גיטא.** וא"ת מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו מתרומה וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חובה מה שמקבלו זה כיון דאפילו אם לא יקבלנו יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין אחר אי נמי ה"פ אי בעי זריק ליה האדון גיטא ספק קרוב לו וספק קרוב לעבד ואיסר בתרומה ובשפחה ובבת חורין וטוב לו להיות משוחרר וכן אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה מתרומה ועדיין הוא עבד: **שביק** ליה ועריק ואזיל לעלמא. משמע דאי עריק אוכל בתרומה וא"ת ליחוש שמא מכרו לישראל ומיתסר בתרומה וי"ל דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח:

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה יט:

עו ב מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' י סמג עשין ע טוש"ע י"ד סימן רסז סעי' כא וטוש"ע ח"מ סי' תכד סעי' ג:

עז ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ח טוי"ד סימן שלח: